

Delmat Galiot d.o.o.

Stručno izvješće

LOT 2: AN 1, AN2, AN3; AN 5 i AN 6 te Arheološki nadzor na
nekim lokalitetima

Split, veljača/ožujak 2015.

Radove zaštitnih arheoloških istraživanja na izgradnji Obilaznice Splita LOT 2 provela je tvrtka Delmat Galiot d.o.o, sredstvima osiguranim ugovorom između naručitelja radova Hrvatske ceste d. o. o. i Delmat Galiot d.o.o. (Ugovor br. 800 – 553/2014, od 26. 11. 2014. g) i dozvole za provođenje zaštitnih arheoloških istraživanja (Kl: UP/I – 612 – 08/14 – 08/0588, Ur. br: 532 – 04 – 02 - 16/2 – 14 - 2) izdane od strane Konzervatorskog odjela Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH u Trogiru, 17. prosinca 2014. g. Konzervatorski nadzor nad radovima provodio je dr. sc. Miroslav Katić, dipl. arheolog i Marijeta Babin, dipl. arheolog djelatnici Konzervatorskog odjela u Trogiru, Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH.

Planirano proširenje LOT 2 nastavlja se sa sjeverne strane postojeće kaštelanske obilaznice, na kojem djelu se nalaze i predmetni arheološki lokaliteti koji obuhvaćaju i pristupne ceste OS 11 Bujica i OS 12 rimski put u Kaštel Gomilici.

Tvrte Delmat Galiot d.o.o. i Geoarheo d.o.o vršile su arheološka istraživanja na istoj trasi ceste dionica Kaštel Stari – Plano pa su ova istraživanja samo nadopuna znanstvene spoznaje o arheološkoj slici u podkozjačkom prostoru prema istočnom dijelu kaštelanskog polja (*Dilato*) i staroj *Saloni*. Razlog zbog kojih je nadležni Konzervatorski odjel naložio investitoru istražne radnje na predmetnim lokalitetima leži u samoj činjenici položaja ovog prostora položenog uz more i omeđenog planinskim masivom Kozjaka koji ga štiti od hladne klime sa sjevera. Iako nisu nađeni značajniji pokretni i nepokretni nalazi ali možemo kazati da i ti mali ulomci keramike kao i ostaci rimske ceste i zidova nekadašnje centurijacije upotpunjavaju arheološki mozaik ovog područja, a što možemo niže vidjeti u geološko-povjesnom prikazu.

Osvrt na povijesne činjenice iz starijih izvora, autora: Slavko Galiot i iz Stručnog izvješća AN 6 Maslinik, Helena Nodilo,

Od Trogira na istok pruža se prema Splitskom poluotoku Kaštelansko polje koje se zaustavlja u Solinskem bazenu, uz tok rječice Jadro, pod padinama planinskog masiva Mosora.

Kaštelansko polje predstavlja plodnu primorsku ravnicu dok u geološkom smislu ovdje prevladavaju vapnenac i fliš. Od vapnenca različite starosti i sastava građena su okolna brda i planine, dok se po pristranicima prema moru spuštaju zaravnjene, blago nagnute flišne naslage. Fliš je serija sedimentnih stijena u kojima se najčešće smjenjuju lapori, pješčenjaci, glineni škriljci i vapnenci. U našim primorskim krajevima pretežno je eocenske starosti i privredno vrlo značajan (obradivo tlo, izvori). Flišne površine u najvećem dijelu prekrivene su obradivim plodnim njivama. Današnji vegetacijski pokrov gotovo je u potpunosti rezultat

tisućljetnih čovjekovih zahvata u okolini. Primorska zaravan, polje u užem smislu, i blaže padine brda pokrivenе su poljoprivrednim kulturama. Izvori vode izbijaju upravo na liniji dodira fliša i vapnenca, te su Kaštela bogata podzemnim i nadzemnim vodotokovima

Prema brojnim ostacima raznih arheoloških nalaza koji nam svjedoče da je čovjek još u prapovijesti boravio na ovim prostorima između mora i planinskog vijenca koji je sa sjevera omeđio ovo plodno polje. Vjenac Kozjaka nije visok kao susjedni Mosor i Biokovo, no dovoljno da ublaži hladne klimatske udare sa sjevera, a brojnim izvorima davao je dovoljno pitke vode za natapanje i život ljudima i njihovoј stoci, pa i onoj iz brda koju bi za zimskih nepogoda stočari spuštali u kaštelsko, trogirsko, šibensko i druga primorska polja. Tako u izvorima iz predturskih vremena stoji kako lokalni posjednici protestiraju gradskim vlastima što dopuštaju „vlasima“ da im čine štetu po poljima..., (ova odrednica „vlsi“ ne znači da se radi o onim Vlasima sa balkanskih prostora, već je to odrednica za brđanina stočara..., Putopisac koji je na pazarima primorskih dalmatinskih gradova spazio osobe slično odjevene kao i one na pazarima po egejskim i istočnočkim mjestima jednostavno su to opisali „vlsi prodaju proizvode od mlijeka i životinja, a obučeni su u kožuhe i..., oni su vidjeli nekoga odjevenog u odjeću i obuću spravljenu od ovčje, goveđe ili zvjerinje kože i još prodaje prerađevine od mlijeka... Za njih su oni „vlsi“, odnosno čobani, ljudi koji žive po brdima, nose odjeću urađenu od životinjske kože i prodaju proizvode od mlijeka.

O kontinuitetu življenja na ovom prostoru svedočena nam pronađeni tragovi boravka čovjeka u Mujinoj pećini, po vrhuncima Kozjaka i okolnih brda i uzvišenja te predrimski ostaci luka, i građevina iz DELMATSKEGA I HELENISTIČKEGA PERIODA. Kao i brojni ostaci koji nam svjedoče o rimskoj nazočnosti u ovim krajevima, Isto tako evidentirani su ostaci iz kasneantike, bizantske prevlasti na ovim našim obalama Jadrana, a isto tako pronađeni su i istraženi ostaci iz hrvatskog perioda. Arheološki lokaliteti koji su istraženi ili potencijalni, predstavljaju važni element kulturne baštine, značajan za povijesni i kulturni identitet prostora. Samo ih je malen broj istražen, dokumentiran i prezentiran. Većina lokaliteta indicirana je na temelju slučajnih nalaza, no jedan dio čini skupina potencijalnih nalazišta, pretpostavljenih na temelju indikativnih toponima, geomorfološkog položaja, povijesnih podataka, kontinuiteta naseljavanja itd. Na prostoru Resnika pronađeni su ostaci građevina, i lučkih postrojenja koji su najvjerojatnije iz delmatskog perioda koju su oni koristili za vojne i trgovačke svrhe. O tome nam govore drveni ostaci brodica, a isto tako i razna roba koju su oni a i razni istočnočki i rimski trgovci provozili ili dovozili za trgovinu s domorodačkim delmatskim stanovništvom. Siculi je grad koji se spominje kao mjesto oko kojeg su se

naseljavali Klaudijevi veterani, mnoge utvrde po okolnim brdima svjedoče nam o burnim vremenima i nastojanjima domorodačkog stanovništva da obdrže svoj prostor, a isto tako i osvajača: Rimljana, Bizanta, Gota (koji po Prokopiju poslije 555. Izjaviše caru Justinianu vjernost i ostadoše u zaledu živjeti uz obvezu plaćanja danka...), Franaka, Langobarda, Normana, Ugara, Mongola, Turaka i ovih najgorih zadnjih Srba da uzmu i zadrže osvojeno. No staro stanovništvo, i Hrvati uspjeli su sve nadživjeti...

Nije bez razloga ovaj prostor odavna nazivan kolijevkom hrvatske državnosti.

U okvirima ovih mjera zaštite arheološke baštine posebna se pažnja treba posvetiti trasi povijesnih komunikacija i ostacima centurijacije salonitanskog agera. Limitacija agera značajna je institucija preostala iz rimskog vremena. Pomoću nje je bio organiziran katastar prilikom osnivanja rimskih naseobina. Područje Kaštela bilo je podijeljeno na više od 40 centurija. Prilikom osnivanja kolonije nova naseoba dobila bi određeno zemljište, oduzeto ili na drugi način dobavljeno od domorodačkog stanovništva (*ager optimo jure privatus*), koje je trebalo razdijeliti novim kolonistima. To je ager kolonije. Obradivi dio agera organizirao se katastarski, kako bi se što praktičnije mogla izvršiti raspodjela zemlje i kako bi se mogli novi vlasnici uvesti u posjed. To se postizalo premjeravanjem čitave te (obradive) česti agera i povlačenjem pravilne mreže kvadrata, kojih su stranice u Augustovo vrijeme redovito iznosile 710 m. Svaki od tih kvadrata sadržavao je isprva sto jugera zemlje, i odatle im ime centurija, a u vrijeme osnivanja naših kolonija, u doba Oktavijana Augusta, imale su dvije stotine jugera. Granice tih centurija (*limites*) obilježene su ogradnim suhozidnim gomilama, sastavljenim od kamenja, koje se pobiralo s polja tijeko krčenja. Pored tih glavnih linija, koje su ujedno služile i kao komunikacija kroz ager, opažaju se i one unutrašnje, koje dijele pojedine centurije na manje parcele (*limites intercisi*). To su *sortes*, parcele, što su ih dobili pojedini kolonisti.

U ranom srednjem vijeku, doseljenjem gotskog, a kasnije hrvatskog narodnosnog elementa u zaledu primorskih gradova, započeo je proces destrukcije i deformacije agera u tehničkom pogledu. Taj se proces odvijao kroz dugi niz stoljeća, te se njegove posljedice mogu jasno uočiti na zračnim snimcima pojedinih kolonija. Mnogi limesi koji su zatvarali centurije često su iskrivljeni, mjestimice stanjeni ili odebljali, ponegdje i uništeni, a često se opažaju i devijacije s osnovnog pravca. Pravilna mreža centurija i unutrašnjih linija, koje su omeđivale parcele, dobole su naknadno raster nepravilnih površina, omeđenih krivim ogradama.

Karakteristično je da je kaštelanski teritorij još i danas oblikovan prema mreži rimske centurijacije, pravilnih međa posjeda, a ne prema prirodnim linijama brda i mora, koje su kose u odnosu na njih. I danas granice između Kaštela prate granice rimskih posjeda, manje ili više

pravilno. Sjevernu granicu oblikovala je planina, a južnu more. I neke glavne ceste i poljski putovi prate ta dva pravca, poklapajući se djelomično s granicama čitavih centurijacija ili njihovih polovica, odnosno četvrtina, jer je jedinica dobivene parcele iznosila četvrtinu centurije, tj. 50 jugera.

Tijek istraživanja

Na ovom dijelu trase utvrđeno je 6 arheoloških lokaliteta od kojih je na četiri predviđeno arheološko istraživanje, na jednom djelomično istraživanje ručnim iskopom i nadzor dok je na AN 3 predviđen arheološki nadzor tijekom izvođenja građevinskih radova. Unutar ovih istraživanja nadležni konzervator naložio je sveobuhvatnu izradu kvalitetne geodetske situacije a koju treba uklopliti u postojeću katastarsku kartu u mjerilu 1:1000.

Tijekom istražnog procese na nekoliko lokaliteta došlo je do zamjene voditelja terena tako da je u konačnici situacija stručnih voditelja na terenima bila sljedeća: AN 1 Srđan Đuričić, AN 2 Slavko Galiot, AN 3 Marica Milić, AN 5 Andrija Nakić, AN 6 Helena Nodilo, svi diplomirani arheolozi. Ostali članovi stručne ekipe još su bili: Mario Bodrudžić dipl. arh. te studenti arheologije; Josip Bazo, Mariela Martinov, Petra Nikolić i Deni Tojčić. Ručni iskop vršili su djelatnici tvrtki Delmat Galiot d.o.o. i Geoarheo d.o.o., a obradu materijala vršio je Neven Lete i djelatnici Delmat Galiot d.o.o. Zračne snimke uradili su djelatnici Geoarheo d.o.o.; Goran Skelac i Jurica Goričanac.

Zbog žurnosti izvedbe planiranih građevinskih radova i realizacije ukupnog projekta izgradnje ceste naručitelj i izvođač arheoloških radova dogovorili su povećan broj stručnog osoblja, fizičkih radnika i strojeva kako bi se maksimalno ubrzale sve istražne radnje što smo uspjeli izuzev nadzora koji je trajao kako je i planirano 50 dana.

AN 1 Bujica

Istraživanja na AN 1 – OS 12 određena su od strane Ministarstva kulture, Uprave za kulturnu baštinu, Konzervatorskog odjel u Trogiru Očitovanjem od 17. ožujka 2014. godine, a Rješenjem istog odjela od 12. prosinca 2014. propisana su zaštitna arheološka istraživanja na lokalitetu AN 1 - OS 12 Bujica. Spomenuto očitovanje predviđa čišćenje i dokumentiranje prostora bujice i suhozida koji ju okružuju u punoj dužini. Predviđeno je otvaranje 4 sonde

koje trebaju definirati dno Bujice, a okolne suhozide koji se naslanjaju na njene suhozide potrebno je snimiti i ukomponirati u postojeću katastarsku podlogu.

Zaštitna arheološka istraživanja trajala su 13 radnih dana u periodu od 14.01. do 29.01. 2015. godine.

AN 1 Bujica nalazi se na padini koja se od Kozjaka spušta prema moru, odnosno od sjevera prema jugu i prati konturu padine, a omeđena je s obe strane suhozidima. Osnovna uloga joj je bila prikupljanje i kanaliziranje oborinskih voda s Kozjaka i okolnih parcela. Za vrijeme sušnog razdoblja služila je kako pristup poljoprivrednom zemljištu.

Slika 1: Dio terena prije čišćenja

Slika 2: Dio terena nakon čišćenja i istraživanja

Metodologija rada i način istraživanja prilagođeni su smjernicama koje je odredio nadležni Konzervatorski odjel.

Istraživanja možemo podijeliti u nekoliko faza:

- Prva faza: Micanje guste vegetacije, definiranje suhozida i čišćenje prostora bujice od otpada (građevinski materijal, staklo, metal, plastika...)
- Druga faza: Otvaranje i istraživanje 8 arheoloških sondi te definiranje stratigrafskih odnosa
- Treća faza: Dokumentiranje (tijekom istraživanja vođen je terenski dnevnik, popis stratigrafskih jedinica, opis stratigrafskih jedinica, popis nalaza, te foto i nacrtna dokumentacija)

Tijekom istraživanja evidentirane su 3 stratigrafske jedinice: SJ 01 – sloj humusa tamni smeđe glinaste zemlje izmiješan s kamenjem različitih dimenzija i recentnim otpadom. SJ 02 – sloj bez arheološki nalaza (zdravica) sivkasto – žute pjeskovite zemlje na dubini od 0,40 do 0,80 m i SJ 03 – popločenje na sjevernom dijelu bujice.

Očišćeno je i dokumentirano 3 suhozida, 8 podzida, 2 ispusta za ocjeđivanje, 1 kanal za vodu te popločenje označeno kao SJ 03. Prikupljeni nalazi razvrstani su po materijal. Snimljeno je 247 arheoloških (2,08 GB) i 125 radnih (1,65 GB) fotografija (digitalni fotoaparat: Canon EOS 700D) Za potrebe nacrte dokumentacije korišten je diferencijalni GPS „Trimble – R8“ sa satelitskom navigacijom uz korištenje foto – točaka sukladno potrebama dokumentiranja, te je uzeto 1461 geodetskih točaka u apsolutnim koordinatama HDKS 96 zona 5 Gauss-Krügerovog koordinatnog sustava.

Istraživanja su pokazala:

Osnovu Bujice čine dva masivna suhozida 1 i 2 napravljeni od lomljenog kamenja različitih dimenzija. Ispunu suhozida sačinjava manje kamenje veličine oko 10 cm izmiješano sa zemljom. Temeljna stopa napravljena je od velikih komada amorfognog i lomljenog kamena koje je položeno ili na zemlju kao što je slučaj na sjevernom dijelu terena ili na fliš (u južnom dijelu terena). Osnova oba suhozida je dobro sačuvana samo je na pojedinim mjestima djelomično uništena. Sačuvana visina varira od 0,40 do 1,50 m, dok širina suhozida iznosi od 0,50 do 2,20 m

Istočno od suhozida 1 evidentirano je 5 podzida napravljenih od lomljenog kamena bez ispune

Zapadno od suhozida 2 evidentirano je suhozid 3 te podzid 3, 5 i 8 napravljeni od lomljenog kamena bez ispune. Na zapadnom suhozidu pronađene su i dokumentirane stepenice na 3 mesta koje su omogućavale pristup parcelama sa prostora bujice.

Na sjevernoj strani suhozida 2 evidentirana su dva ispusta za ocjeđivanje međusobno udaljeni 12 m. Napravljeni su od pravilnih komada kamena sa većom kamenom pločom na vrhu kao poklopnicom. Veličina otvora ne prelazi 40 cm.

Slika 3: Ispust za ocjeđivanje 1

Slika 4: Ispust za ocjeđivanje 2

Između dva ispusta za ocjeđivanje evidentirano je popločenje sačuvano u dužini od 9,40 m napravljeno od osrednjih kamenih ploča nasumice poredanih, između kojih je utisnuto manje kamenja. Na istočnoj strani popločenja (uz suhozid 2) vidljivi su dijelovi kamena živca koji je djelomično obrađen (znakovi odbijanja su vidljivi na nekoliko mjesta, kako si se postigla rana ploha do puta). Na zapadnoj strani popločenja (uz suhozid 1) nabijeni su manji komadići kamenja.

Slika 5: Popločenje na sjevernom dijelu bujice

AN 2 – OS 11 Rimski put

Zaštitna arheološka istraživanja na lokalitetu AN 2 – OS 11 Rimski put provela je tvrtka Delmat Galiot d.o.o., Put Supavlja 1, Split temeljem rješenja Klase: 612-08/14-08/0588 i Urbroj: 532-04-02-16/2-14-2 koje je izdalo 17. prosinca 2014. godine, Ministarstvo kulture, Uprava za kulturnu baštinu, Konzervatorski odjel u Trogiru na temelju članka 47, a u svezu s člankom 6. stavkom 1. točke 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“ br. 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11). Rješenjem su određene osnovne smjernice zaštitnih istraživanja: čišćenje puta i okolnih suhozida od raslinja za potrebe izrade arheološke dokumentacije u dužini od 90 m (od profila 6 do profila 15) te ručno kopanje 5 sondi (4x2,50 m) od koji se jedna mora izvesti na prostoru veće gomile dimenzija 8x8 m i visine 2 m. Okolne parcele koje obrubljuju lokalitet, kao i strukture unutar lokaliteta treba geodetski snimiti i uklopiti u postojeću katastarsku mapu u mjerili 1:1000,

OS 11 - Rimski put nalazi se u Kaštel Gomilici oko 100 m sjeverno od Jadranske ceste. Istraživanja koja su predviđena na trasi pristupne ceste zauzimaju prostor puta (k.č. 1279/1) te okolni čestica (k.č. 1251/1, 1251, 1249, 1248, 1247, 1246, 1245/1, 1244/3, 1242/2, 1238 i 1237/2 katastarske općine Kaštel Gomilica). U svojem tlocrtu teren je nepravilnog, izduženog oblika u smjeru I – Z. Dužina mu iznosi oko 90 m. Terena ima pad od sjevera prema jugu odnosno od padina Kozjaka prema moru. Osnovica terena je put koji je pravca rimskog puta koji je bio dio antičke centurijacije. Prostor oko njega čine obradive površine od kojih su neke

zапуštene i obrasle gustom vegetacijom. Sjeverno od puta, i u punoj njegovoj dužini je betonski podzid te voćnjaci. Južno od njega su tri čestice koje su djelomično obrađene, a od kojih je središnja obzidana betonskim zidom i željeznom ogradom.

Zaštitna arheološka istraživanja trajala su 11 radnih dana u vremenskom periodu od 29. siječnja do 16. veljače 2015. godine.

Tijekom istraživanja pridržavalo se smjernica koje je u rješenju naveo nadležni Konzervatorski odjel i Pravilnika o arheološkom istraživanju. Istraživanja možemo podijeliti u nekoliko faza:

- Prva faza: Micanje guste vegetacije, definiranje suhozida i čišćenje prostora puta i njegove okolice
- Druga faza: Otvaranje i istraživanje 6 arheoloških sondi i definiranje stratigrafskih odnosa unutar njih.
- Treća faza: Dokumentiranje struktura

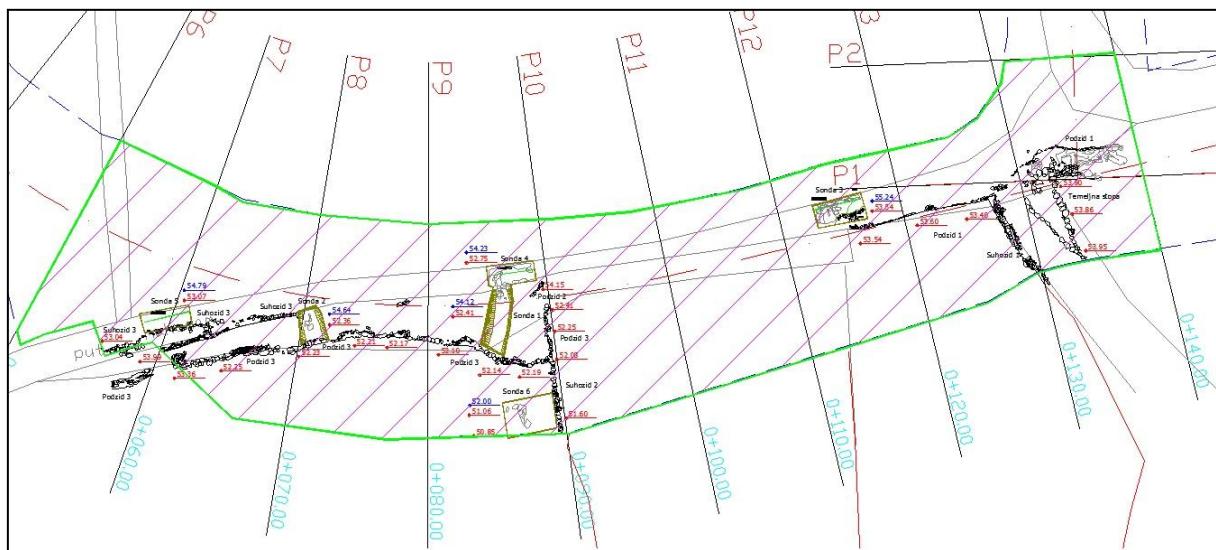

Slika 1: Čišćenje suhozida/podzida

Očišćeno je i dokumentirano: 3 suhozida, 3 podzida i 1 temeljna stopa starije strukture (suhozida). Prikupljeno je 10 nalaza koji su razvrstani po materijalu. Tijekom istraživanja evidentirano je 6 stratigrafskih jedinica: SJ 01 – sloj humusa tamni smeđe glinaste zemlje izmiješan s kamenjem različitih dimenzija. SJ 02 – sloj masne glinovite zemlje crvenkasto smeđe boje sa sitnjim kamenjem. SJ 03 – sloj masne kompaktne tamno crvenkasto smeđe glinovite zemlje s malom koncentracijom kamena (bez arheoloških nalaza), SJ 04 – sloj

masne, kompaktne tamno maslinasto sive glinovite zemlje debljine od 0,10 do 0,30 m SJ – 05 kamen živac (vapnenac) i SJ 06 – sloj lapor ujedno smeđe boje bez arheoloških nalaza. Tijekom istraživanja vođen je terenski dnevnik, popis stratigrafskih jedinica, opis stratigrafskih jedinica, popis nalaza, te foto i nacrta dokumentacija. Snimljeno je 163 arheoloških (1,47 GB) i 100 radnih (723 MB) fotografija digitalni fotoaparat: Canon EOS 700D). Za potrebe nacrtnog dokumentiranja korišten je diferencijalni GPS „Trimble – R8“ sa satelitskom navigacijom uz korištenje foto – točaka sukladno potrebama dokumentiranja, te je uzeto 486 geodetskih točaka u apsolutnim koordinatama HDKS zona 5 Gauss-Krügerovog koordinatnog sustava.

Rezultati istraživanja:

Slika 2: Plan terena AN 2 s stacionažama

Osnovu terena čini prostor puta i okolne strukture vezane ili naslonjene uz njega. Sjeverno od puta je betonski podzid koji je nasjeo na mjesto ranijeg suhozida i djelomično ga je prekrio. Stariji suhozid vidljiv je samo na pojedinim mjestima te unutar sondi. Južno od puta, a u cijeloj njegovoj dužini je masivan suhozid/podzid (označen kao podzid 1 i suhozid 3). Na istočnoj strani sačuvan je u visini do 1,80 m, dok je na zapadnom dijelu lokaliteta sačuvan samo u tragovima do visine 0,75 m ili u temeljnoj stopi. Podzid je položen na kamen živac SJ 05, a na pojedinim mjestima na lapor SJ 05. Napravljen je od većih komada lomljenog kamena pravilno uslojen

Slika 3: Podzid 1

Slika 4: Suhozid 3

Na zapadnom dijelu terena uz podzid naslonjen je još jedan paralelan s ovim u dužini od 32 m (PODZID 3). Izrađen je od većih komada lomljenog kamenja s ispunom od sitnog kamenja izmiješanog s zemljom. Zbog gustog raslinja podzid je na više mjestima uništen i sačuvan samo u temeljnoj stopi. Na istočnom dijelu podzid obuhvaća veću gomilu te je jednim svojim dijelom nasjeo na stariju strukturu usmjerenu S-J (SUHOZID 2) koja je sačuvana samo u temeljnoj stopi.

Slika 5: Podzid 3

Južno od podzida uz put evidentirano je 2 suhozida usmjereni S-J:

SUHOZID 1 – nalazi se na istočnom dijelu terena. Zapadno lice suhozida je dobro sačuvano u visino do 1,50 m, dok je istočno sačuvano samo u temeljnoj stopi. Ispunu suhozida čini sitnije kamenje izmiješano sa zemljom. Na zapadnom licu sačuvano se kamene stepenice.

SUHOZID 2 – nalazi se na zapadnom dijelu terena u sačuvan samo u temeljnoj stopi

Slika 6: Suhozid 1

Slika 7: Suhozid 2

Tijekom zaštitnih istraživanja iskopano je 6 sondi. Jedna sonda se nalazila na većoj gomili, druga siječe podzid 3, tri su položene na putu, dok je jedna položena južno od gomile i sa svojom istočnom stranom dodiruje SUHOZID 2. Unutar sondi nije evidentiran značajniji arheološki materijal, ali po nekim pokazateljima (čvrsta struktura u nasipu koja podsjeća na posteljicu rimskog puta) možda smo uhvatili ostatak pravca rimskog puta koji je bio u sklopu antičke centurijacije.

Slika 8: Stratigrafski odnosi unutar sonda 4

Imali smo tri situacije koje su sugerirale protezanje puta između zidova centurijacije i po pravcima pružanja vododerina i bujica. Iste su uhvaćene i prikazane u nacrtnoj dokumentaciji.

AN 3 Gomilica

UVODNE NAPOMENE

Na temelju očitovanja Ministarstva kulture, Uprave za kulturnu baštinu, Konzervatorskog odjela u Trogiru, od 17. ožujka 2014. godine, klasa: 612-08/14-01/1414, urbroj: 532-04-02-16/1-14-2 i Rješenja istog odjela kojim se dozvoljava izvođenje istražnih radnji proveden je arheološki nadzor na lokalitetu AN 3 – Križanje u Kaštel Gomilici. Spomenuti nadzor vrši se u sklopu rekonstrukcije državne ceste D8, dionica Kaštel Sućurac-Plano, poddionica Kaštel Gomilica-Kaštel Stari, a obuhvatio je površinu uz sjevernu stranu navedene prometnice između stacionaža 0+260 i 0+500, odnosno od P 14 do P 26. Nadzor je vršen u cijeloj širini iskopa 15-20 m, te u dužini od oko 250 m s izuzetkom obiteljskog objekta na katastarskoj čestici 1237/3, najvećim dijelom između P 20 i P 21.

Zaštitna arheološka istraživanja trajala su 7 radnih dana u periodu od 12. do 21. siječnja 2015. godine. Za voditelja arheoloških istraživanja imenovana je Marica Milić, dipl. arh. i profesor povijesti. Uz voditeljicu terena, po potrebi su na terenu prisustvovali Srđan Đuričić, dipl. arheolog i Mariela Martinov, studentica arheologije dok je nacrtnu dokumentaciju radio Josip Bazo, apsolvent na FF u Zadru. Arheološki radovi su izvedeni pod nadzorom konzervatora dr. sc. Miroslava Katića, višeg stručnog savjetnika iz Konzervatorskog odjela u Trogiru i Marijete Babin, dipl. arheologa iz istog KO.

Arheološki nadzor započeo je 12. siječnja i vršio se u nekoliko etapa.

U **prvoj fazi** strojno je dignut površinski sloj od zapada prema istoku na istočnom dijelu nadzirane površine od P 14 do P 20. **Druga faza** obuhvatila je dizanje slojeva sve do sterilnih slojeva ili kamena živca na istom prostoru, od zapada prema istoku. U **trećoj fazi** isto je ponovljeno na dijelu od P 21 do P 24, odnosno do ulice Milinkovo. **Četvrta faza** obuhvatila je iskapanje četiri sonde na krajnjem zapadnom dijelu, ujedno najvišem dijelu terena, između P 25 i P 26, zapadno od ulici Milinkovo. U **petoj fazi** izvršeno je konačno dokumentiranje zapaženih elementa na nadziranom dijelu trase. Tijekom nadzora vođen je terenski dnevnik, popis stratigrafskih jedinica, opis stratigrafskih jedinica, te foto i nacrtna dokumentacija.

Radi se o terenu koji većim dijelom pada prema jugu, što je uobičajeno za teren na padini Kozjaka. Teren se također polako uzdiže od istoka prema zapadu gdje se na zapadnom kraju nalazi dio s najvišom nadmorskom visinom. Pri početku nadzora uočeno je kako je prostor prekriven nižom vegetacijom, djelomično otpadnim materijalom koji se skupljao duže

vremena. Većim dijelom riječ je o poljoprivrednim površinama koje su kraće ili duže vrijeme zapanštene, a uz njih su vezani i terasasti podzidi vidljivi sjeverno od trase, ali van obuhvata iskopa.

Tijekom istraživanja evidentirane su četiri **stratigrafske jedinice**:

SJ 1 – površinski sloj. Sloj čini humus i tamnosmeđa zemlja neposredno ispod njega s primjesom kamenja različitih dimenzija, a uključuje i nisku vegetaciju i otpadni materijal na samoj površini. Sloj je bio obuhvaćen obradom zemlje kad su površine bile pod poljoprivrednim kulturama (Slika 1, 2).

SJ 2 – sloj crvenkastosmeđe boje s velikom primjesom manjeg kamenja. Debljina mu je varirala na različitim dijelovima, ali uglavnom je riječ o tanjem geološkom sloju koji nije bio obuhvaćen poljoprivrednim radovima zbog čega se razlikovao od sloja nad njim.

SJ 3 – sloj žute zemlje gotovo bez primjesa (manja koncentracija kamena). Riječ je o geološkom sloju, bez arheoloških nalaza koji predstavlja konačni sterilni sloj nad matičnom stijenom.

SJ 4 – kamen živac, odnosno u ovom slučaju najčešće eocenski lapor (tzv. tupina) (Slika 3).

Slika 1. Dizanje površinskog sloja (SJ 1) na istočnom dijelu AN 3 (foto: M. Milić).

Slika 2. Iskop, pogled prema zapadu (foto: M. Martinov).

Slika 3. Slojevi SJ 1, SJ 2 i SJ 4 uz obiteljski objekt (foto: M. Milić).

Na krajnjem zapadnom dijelu teren se uzdiže za nekoliko metara te su na tom najvišem dijelu nadziranog prostora bagerom iskopane četiri sonde dimenzija 3×3 m (Slika 4). Slijed slojeva je u tri sonde identičan. Ispod humusnog sloja nalazi se sloj tamnosmeđe zemlje (SJ 1), sve do kamena živca (SJ 4) koji se pojavljuje na dubini od 0,40 do 1,00 m. U sondi 4, ispod humusnog sloja i sloja tamnosmeđe zemlje na dubini od 1,00 m pojavljuje se eocenski lapor (tzv. tupina) (SJ 4).

Slika 4. Sonde na krajnjem zapadnom dijelu AN 3 (foto: S. Đuričić).

U svim navedenim slojevima kao i u sondama nisu uočeni arheološki nalazi, već je uglavnom riječ o slojevima koji su posljedica geoloških procesa. Do same trase evidentirani su suhozidine koje idu paralelno s trasom kao i okomiti na te suhozidine koji možebiti slijede pravac ranije centurijacije.

Snimljeno je ukupno 89 fotografija. Za potrebe nacrtnе dokumentacije korišten je diferencijalni GPS „Trimble – R8“ sa satelitskom navigacijom, te je uzeto 30 geodetskih točaka u apsolutnim koordinatama HDKS 96 zona 5 Gauss-Krügerovog koordinatnog sustava.

3. ZAKLJUČAK

Arheološkim nadzorom vršenim zbog rekonstrukcije državne ceste D8 između stacionaža 0+260 i 0+500 na lokalitetu AN 3 – Križanje u Kaštel Gomilici nisu pronađeni arheološki nalazi. Svi slojevi su posljedica geoloških procesa i samo su dijelom izmijenjeni poljoprivrednim radovima. Okolni suhozidi svojim pravilnim protezanjem daju sliku da su nastavak kontinuiteta nekadašnje centurijacije i srednjovjekovne te novije podjele zemlje.

AN 5 BUNAR NA GLAVIČINAMA (istraživanje i nadzor)

Prema rješenju Ministarstva kulture, Konzervatorskog odjela u Trogiru tvrtki Delamt Galiot d.o.o. iz Splita dozvoljeno je vršenje zaštitnih arheoloških istraživanja i nadzora na trasi rekonstrukcije državne ceste D8, dionica Kaštel Sućurac-Plano, poddionica Kaštel Gomilica-Kaštel Stari. Financijska sredstva za zaštitno arheološko istraživanje i nadzor osigurao je naručitelj – Hrvatske ceste d. o. o, Vončinina 3, 10 000 Zagreb.

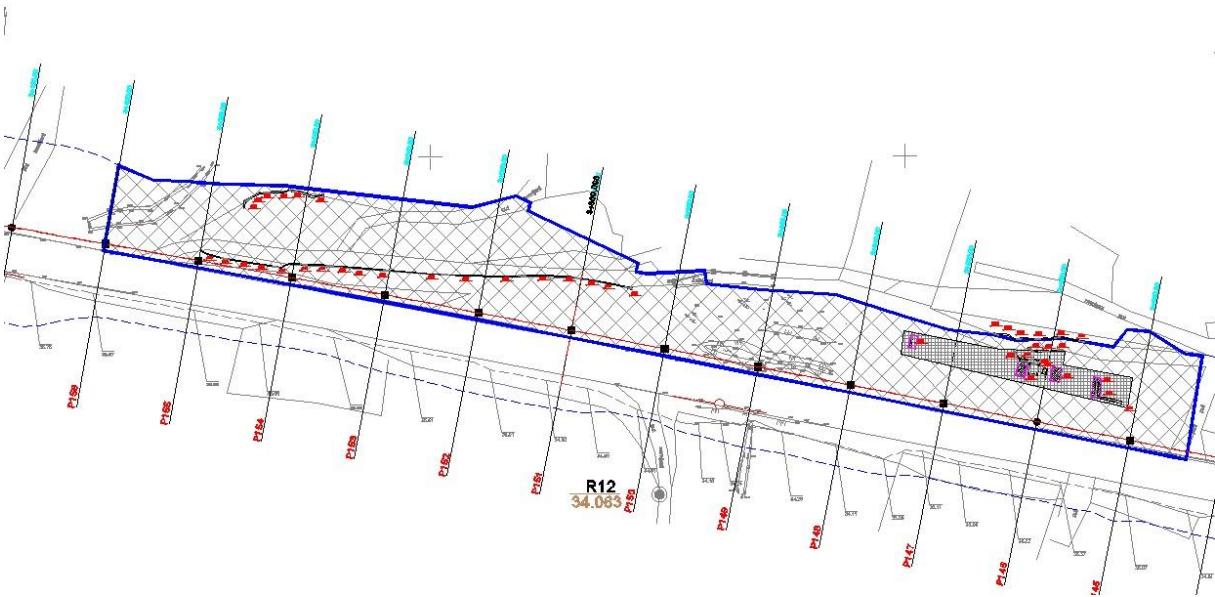
Arheološka istraživanja i nadzor započela su početkom siječnja te su trajala do početka veljače 2015. godine. Voditelj arheoloških istraživanja je dipl. arh. Andrija Nakić uz dipl. arheologa Marija Bodružića (zamjenik voditelja). Nadzor nad arheološkim istraživanjima i nadzorom obavio je nadležni Konzervatorski odjel Ministarstva kulture u Trogiru na čelu s konzervatorom Miroslavom Katićem, dr. sc.

Slika 1. Lokalitet AN 5 snimljen iz zraka

Položaj lokaliteta

Lokalitet se nalazi poviše Kaštela Lukšića, desetak metara sjeverno od ceste Trogir – Split. Sam bunar skupa s betonskim koritom smješten je ispod vapnenačke grede koja se pruža u smjeru istok- zapad a čiji su strmi dijelovi omeđeni podzidima. Arheološkim istraživanjem obuhvaćen je bunar ali i obližnje suhozidne strukture. Stručni arheološki nadzor nad zemljanim radovima u blizini arheološkog nalazišta AN 5 Bunar na Glavičinama je proveden na dijelu površine površine između stacionaža 2 + 870 i 3 + 100. Sastoji od omanjeg brijege odnosno vapnenačke grede, također orijentirane približno u smjeru istok-zapad, paralelno s cestom. Podno ovog brijege s južne strane nalazi se poljski put omeđen s jedne strane vapnenačkom stijenom a s druge masivnim podzidom. Upravo ovaj put, skupa s ostalom strojnim radovima u blizini istočno i zapadno od bunara bili su predmet arheološkog nadzora.

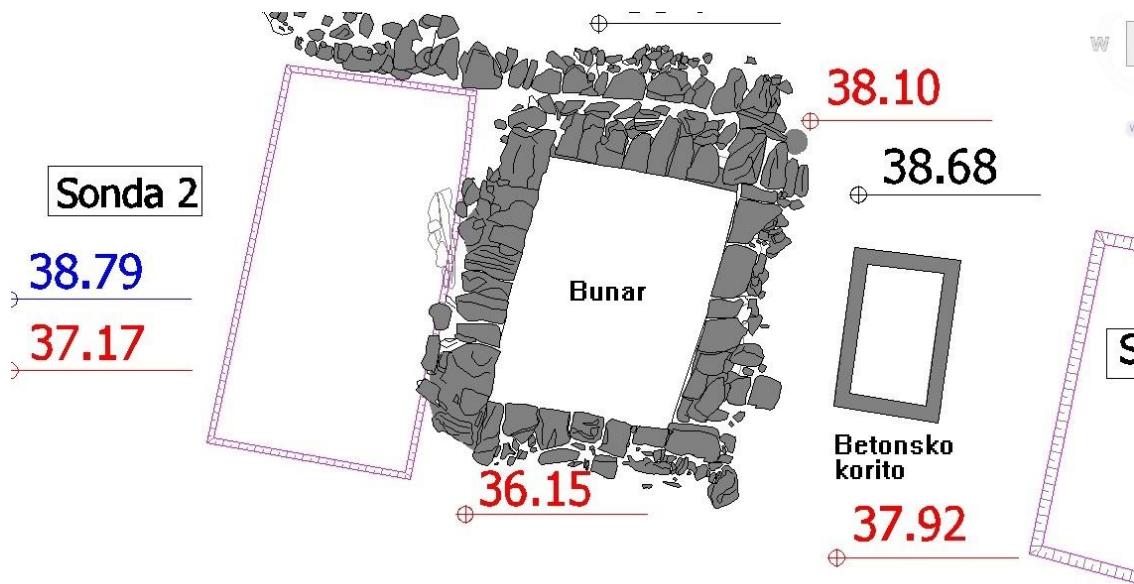

Slika 3. Radovi na AN 5.

Tijek istraživanja i rezultati istraživanja

Osnovna stratigrafska slika lokaliteta na AN 5 Bunar na Glavičinama, obuhvaćen ovim istraživanjem, sadržavala bi sljedeće podatke. Sloj humusa rahle tamnosmeđe boje, debeo od 5 cm pa na nekim mjestima do 15 cm, prekrivao je sloj rspadnute matične stjene, tufa, svjetlosive boje. Svega nekoliko centimetara ispod ovog sloja otkrivena je matična stjena koja je i ujedno i geološka osnova terena. Ovakva stratigrafska slika je otkrivena unutar svih sondi. Od istraženih struktura središnje mjesto zauzima bunar napravljen od većih neobrađenih kamenja povezanih s betonom i obložen slojem betona u unutarnje strane. Unutarnje dimenzije betona su 170x230 cm i dubine oko 175 cm. Kamena struktura bunara nema vanjsko lice. Na južnom dijelu s desne strane nalazi se dio kanala koji je služio za utjecanje vode u bunar kroz otvor na dnu krune bunara, s njene južne strane. Sačuvan je u dužini od 60-ak cm, širine 25 a dubine 15-ak cm. Kanal je najvjerojatnije išao sve do betonskog korita. Unutar podnice bunara istražena je manja sonda unutar koje je otkriven kameni naboj koji je ležao na matičnoj stijeni, a služio je kao temelj za izradu podnice bunara.

Slika 4. Položaj bunara i betonskog korita.

S desne strane ovog bunara nalazilo se betonsko korito dimenzija 130x86 cm s vanjske i 108x70 cm s unutarnje strane. Dubina korita je 70 cm. Na dnu korita nalazi se manje udubljenje promjera dvadesetak centimetara a čiju ulogu ne možemo sa sigurnošću odrediti. Na koritu je sa južne strane probijena rupa za isplut vode iz korita.

Da je bunar iz novijeg doba ili je tada obnovljen kazuje nam natpis na kruni betonskog korita na kojem je upisano ime Stipčević ANTE te godina 1949.

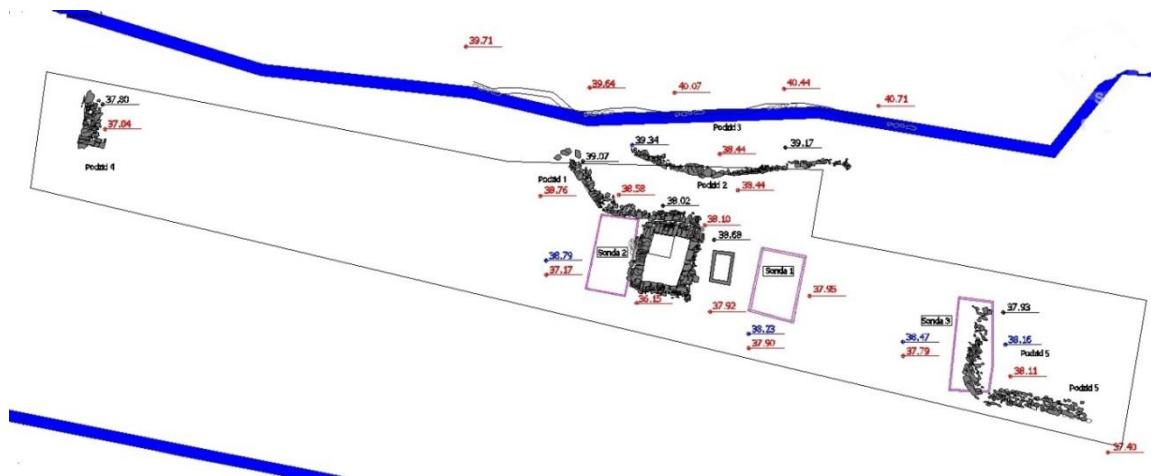

Slika 5. Upisano ime na kruni betosnkog korita.

Slika 8. Lokalitet AN 8 nakon istraživanja.

U blizini bunara i korita istraženo je i dokumentirano nekoliko podzida. Prilagođavajući se konfiguraciji terena, imali su ulogu da zatvaraju manje terase obradive površine a ujedno i da sprječavaju eroziju tla. Većina ih se pruža u smjeru istok–zapad kao i vapnenačka greda. Ti podzidi su napravljeni od neobrađenog kamena u tehnici suhozidne gradnje, bez vezivnog materijala.

Slika 6. Položaj terena sa sondama i svim istraženim podzidima.

Sve ove spomenute strukture su novijeg postojanja.

Arheološki nadzor na AN 5

S istočne i zapadne strane lokacije Bunar proveden je arheološki nadzor koji se prvenstveno odnosio na dio ispod vapnenačke grede. Na južnoj strani tog brijega nalazi se uzak poljski put djelomično usječen u stijenu sa masivnim podzidom izrađenim u tehnici suhozida koji se na istoku lomi pod pravim kutom i naslanja na dva podzida drugačije, nepravilno zidane strukture. Starost ove komunikacije ne možemo sa sigurnošću utvrditi. Podzid se čini dosta pravilno zidan i dobro je sačuvan po čemu zaključujemo da je novovjekovnog karaktera. Put započinje uz trasu današnje magistrale, prelazi vrh grede i nastavlja se dalje prema sjeveroistoku gdje se gubi među poljima i maslinicima. Na zapadu je vjerojatno bio presječen izgradnjom današnje ceste i kuća s njene južne strane, tako da ga nije moguće pratiti dalje prema moru. Ostatak površine lokaliteta čini južna padina brijega, oblikovana podzidima načinjenim u tehnici suhozida, kako bi se stvorile omanje terase plodne zemlje pogodne za sadnju maslina. Uz samu trasu današnje magistrale teren je bio većinom ravan, obrastao niskim grmljem a po sastavu tla oblikovan vjerojatno i nasipanjem materijala tijekom izgradnje ceste.

Slika 7. Podzid puta dokumentiran prilikom arheološkog nadzora.

Tijekom nadzora ukupno je iskopana površina od cca 1500 m^2 , od stacionaže 2 + 870 koja se nalazi na istoku uz zemljani put koji izlazi na današnju magistralu, do prethodno opisanog podzida poljskog puta koji je ograničavao iskopno polje na zapadu. Strojnim iskopom teren je nивелиран na razinu od cca 40 cm dubine u odnosu na razinu kolnika današnje ceste, kako je predviđeno projektom. Tijekom trajanja iskopa u svakom trenutku bio je prisutan arheolog kako bi se u slučaju pronađenih arheoloških formacija i depozita, radovi mogli obustaviti. Utvrđeno je da se na cijeloj iskopnoj površini može pratiti ista geostratigrafska situacija.

Ispod sloja humusa, čija je debljina varirala (20 – 50 cm) ovisno o količini nasipanog materijala, nalazio se sloj tvrdog sivog tufa, drobljive konzistencije. Na ravnom dijelu terena, u blizini ceste, na zadanoj se dubini nalazio sloj zemlje crvenice pomiješan sa pijeskom i malo šute, rahle konzistencije koji većim dijelom predstavlja i nasip današnje ceste. Tijekom radova otkriven je jedan stariji suhozidni podzid, sličan onima u blizini bunara, koji je detaljno očišćen i dokumentiran te uklopljen u rezultate arheološkog istraživanja. Nakon završetka iskopnih radova, pristupilo se detaljnijem čišćenju podzida poljskog puta na zapadnom rubu terena te je učinjena zračna snimka podzida i cijele iskopne površine. Osim opisanih suhozidnih struktura nisu pronađene nikakve drugeacije arheološke formacije niti arheološki depoziti.

AN 6 Maslinik

Tijekom siječnja 2015. g. provedeno je zaštitno arheološko istraživanja na arheološkom nalazištu AN 6: Maslinik, na trasi državne ceste D8, dionica Solin – Plano, poddionica Kaštel Gomilica - Kaštel Stari, na raskršću kod Kaštela Lukšića.

Lokalitet je evidentiran zahvaljujući ranijem terenskom pregledu koji su obavili djelatnici Muzeja grada Kaštela.

Kako je riječ o položaju koji će biti uništen građevinskim radovima rekonstrukcije državne ceste D8, zakonom o zaštiti kulturnih dobara RH (NN 69/99, NN 151/03, NN 157/03, Ispravak, NN 87/09) propisano je provođenje zaštitnih arheoloških istraživanja, kao preduvjeta budućih građevinskih radova.

Obuhvat radova odnosi se na dio trase, konkretnije budući sjeverni kolnik državne ceste. Izvedeno je arheološko istraživanje od stacionaže i 3+360 do 3+520 u dužini od 160 m. Prema projektnoj dokumentaciji trebalo je iskopati 8 sondi 4 m x 4 m.

Voditeljica arheoloških istraživanja bila je Helena Nodilo, dipl. arheolog (Geoarheo d.o.o.). Stručnu ekipu su sačinjavale Marica Milić i Mariela Martinov, dipl. arheologinje (Delmat Galiot d.o.o.). Geodetsko dokumentiranje nalaza i izradu nacrte dokumentacije izveli su Larisa Žagar, tehničar i Jurica Goričanec, dipl. ing. (Geoarheo d.o.o.) i Josip Bazo, tehničar (Delmat Galiot d.o.o.), uz nadzor i sugestije dipl. arheologa Helene Nodilo. Podršku u fizičkom ručnom iskopu pružalo je 20 radnika tvrtki Delmat Galiot d.o.o. iz Splita i Geoarheo d.o.o. iz Zagreba.

Utovar i odvoz iskopane zemlje i kamen, te odvoz smeća s lokaliteta obavila je tvrtka Delmat Galiot d.o.o. iz Splita. Malobrojni pokretni arheološki nalazi signirani su, očišćeni,

konzervirani i dokumentirani u skladu s propisima određenima Pravilnikom o arheološkim istraživanjima (NN 30/05) i pravilima arheološke struke.

Položaj lokaliteta

Sl. 1. Položaj lokaliteta: sjeverno od D8, istočno od skreta nja za Kaštel Lukšić

Istraživanja su vršena na položaju Maslinik, na trasi rekonstrukcije državne ceste D8, dionica Solin – Plano, poddionica Kaštel Gomilica – Kaštel Stari, a na području k.o. Kaštel Lukšić, k.č. 519, 521, 522/2, 526/1, 530/2, 531, zapadno od skretanja s državne ceste prema Kaštel Lukšiću, sa sjeverne strane postojećeg kolnika .

Tijek radova, metodologija i stratigrafija

Zatečena situacija. Dio lokaliteta na istoj koti kao i kolnički trak, sve do suhozida, bio je zatrpan smećem. Smećem je bio zatrpan i prostor između suhozidova. Manji dio lokaliteta, od stacionaže 3 + 400 do 3 + 440, koji je uzdignut u odnosu na kolnički trak, i na kojem se vapnenačka stijena uzdiže u odnosu na okolni teren, bio je dio maslinika. Prije početka radova smeće je očišćeno i odvezeno na deponij, a dio terena pod maslinama očišćen je od raslinja (masline su odrezane i granje odvezeno). Prema količini uklonjenog smeća može se utvrditi da je prostor služio kao divlji deponij.

Iskop je obavljan ručno, uz uporabu krampa, štihače i lopate, te drugogog, sitnijeg alata, a sav iskopani sediment pregledavan je prilikom iskopavanja u tačkama. Pratili su se slojevi koje smo razlikovali prema promjeni boje ili teksture sedimenta, količini kamenja ili nalaza. Svaki kulturno-kronološko odrediv nalaz (u ovom slučaju jedan komad novca), prikupljen na lokalitetu, registriran je kao poseban nalaz.

Teren je u svim fazama istraživanja geodetski sniman tako da su rezultati istraživanja dokumentirani u apsolutnom koordinatnom sustavu i smješteni na postojeće karte. Iz fotoskica su iscrtani tlocrti suhozidova SJ 9 i SJ 10. Također, ostaci suhozida su fotografirani, pojedine točke su geodetski snimljene totalnom stanicom, a na osnovu tih podataka izrađen je 3D model u programu *Agisoft photoscan*. Sve je smješteno u prostor i mjerilo.

Stratigrafskim jedinicama imenovane su sve pojave na terenu: arheološki i geološki slojevi, ali i recentne promjene.

Na terenu je vođena potrebna terenska dokumentacija:

1. terenski dnevnik
2. popis stratigrafskih jedinica
3. opis stratigrafskih jedinica
4. dokumentacija digitalnih crteža
5. dokumentacija digitalnih fotografija
6. 3D digitalna dokumentacija

Sl. 2 zatečena situacija (južni suhozid, slabije sačuvan, se ne vidi od smeća)

Sl. 3. zatečena situacija (istočni dio lokaliteta)

Sl. 4. Radovi na lokalitetu

Od stacionaže 3 + 360 prema zapadu iskolčeno je 8 sondi dimenzija 4 x 4 m, kako je predviđeno tehničkom dokumentacijom.

Sonde 1 i 2

Sonde 1 i 2 nalaze se u krajnjem, istočnom dijelu lokaliteta, na prostoru koji je svojedobno obrađivan, a sada zarastao u travu (S1), odnosno na prostoru vrta obližnje kuće (S2). U S1 ispod površinskog sloja obraslog travom pratimo sloj prahovite crvenice s primjesom manjih komada kamena lomljenca (do 30%) debljine 0,4 m (SJ 02). Sloj zdravice u ovoj se sondi manifestira kao sloj tupine (SJ 03) koji se preslojava sa slojem drobljene vapnenačke stijene (erozija) koju zapunjava prahovita crvenica (SJ 04). Nalazi su malobrojni ulomci cigle i životinjske kosti, sve recentno.

S2 iskolčena je u vrtu obližnje kuće koji je do nedavno bio obrađivan. Površinski sloj je sloj obrađenog tla (SJ 6), debljine 0,25 – 0,30 m, ispod kojeg se nalazi predzdravični sloj (SJ 7) u kojem se miješaju SJ 6 i sloj tupine (SJ 03) koji je ovdje geološka podloga.

Sl. 5. Dno iskopa u sondi 1

Sl. 6. Dno iskopa u sondi 2

Sonde 3 i 4

Sonda 3 i sonda 4 postavljene su na mjestu maslinika, na prostoru približno 1,5 m izdignutom od ostatka lokaliteta, gdje su vapnenačke stijene vidljive već površinski. U sondi 3 ispod sloja humusa (SJ 01) pokrivenog travom pratimo sloj prahovite crvenice (SJ 02) s primjesama lomljenog vapnenca veličine 1 – 10 cm, približno 30 %. U gornjem dijelu sloja nalazimo nešto recentne keramike i životinjskih kosti, dok u nižim dijelovima sloja nema nalaza. Vapnenačka stijena (SJ 05) koja se javlja već površinski koso se obrušava tako da smo skinuli približno 0,7 m sloja do sloja geološke podloge SJ 12. Ovaj glinasti sloj žutooker zemlje s primjesama drobljenog vapnenca nalazimo ispod SJ 02, a poviše SJ 05 u sondi 3.

U sondi 4 stijena (SJ 05) je vidljiva površinski u većem dijelu sonde, a izmjenjuje se s površinskim slojem SJ 01. Ispod SJ 01, a popunjava i šupljine unutar SJ 05, je sloj prahovite crvenice do 0,3 m debljine. Sastavom odgovara SJ 02, a primjese drobljenog kamena vapnenca su izostale. Vjerojatno je sitniji kamen odstranjen prilikom pripremnih radova za postavljanje maslinika, što se da naslutiti i iz krčevine vidljive južno od sondi 3 i 4.

Sl. 7. Vrh iskopa u sondi 3 (gore) i dno iskopa (sredina); sjeverni profil (dolje)

Sl. 8. Sonda 4 – povišeni dio trase, u “masliniku”, vrh iskopa (gore) i dno iskopa (dolje)

Sonde 5, 6 i 7

U zapadnom dijelu lokaliteta kojega središnji dio zauzimaju suhozidne konstrukcije postavljene su četiri sonde 4 x 4 m. Sonde 5, 6 i 7 položene su južno od suhozidne konstrukcije SJ 10 i obuhvaćaju suhozid SJ 9, koji je sačuvan u visini do 0,5 m, veoma loše i nije vidljiv površinski na većem dijelu lokaliteta i naslanjaju se na suhozid SJ 10 s južne strane. U prostoru između zidova, nakon što je uklonjena gomila smeća, pratimo površinski sloj crnog nataloženog tla u kojem i dalje nalazimo smeće, debljine 20 do 35 cm, ispod kojeg se nalazi sloj tupine. Južno od ovog puta, u sondi 5, ispod sloja smeća i površinskog sloja humusnog tla debljine 20 do 30 cm, a vidljivo i površinski, nalaze se veće vapnenačke stijene, dok u sondama 6 i 7, ispod površinskog sloja tla debljine 25 do 30 cm, pratimo sloj zdravice (tupina). U sondi 5, u sloju zapune između dva suhozida SJ 13, uz SJ 09, pri dnu iskopa, pronađen je novac koji na aversu ima lik orla raširenih krila a na reversu je istaknuta vrijednost od 2 (filira) i godina 1900.

Kraljevina Dalmacija bila je austrijska [krunská zemlja](#) u Habsburškoj Monarhiji i Austro-Ugarskoj. Preustrojem Monarhije 1867. našla se u austrijskom dijelu, odvojena od [Hrvatske i Slavonije](#) (tada u ugarskoj polovici). No, Dalmacija je pravno bila sastavni dio Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije koja ju je zato i nosila u svome imenu i grbu. Nestala je krajem listopada 1918., kada je [Hrvatski sabor](#) proglašio nezavisnost Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s Rijekom i pristupanje [Državi SHS](#). Iz razdoblja austrijske uprave u Dalmaciji potiče i ovaj novac koji upućuje na činjenicu da je taj put i tada bio u funkciji, a možda je to i vrijeme gradnje ovog suhozida.

Sl. 9. Sonda 5 - PN 1: novac pronađen uz suhozid SJ 09 u sondi 5, vidljiva godina 1900. na reversu

Sl. 10. Sonda 5 – dno iskopa u sondi

Sl. 11. Sonda 5: suhozid SJ 9 i južno lice suhozida SJ 10

Sl. 12. Sonda 6: dno iskopa sonde 6

Sl. 13. Sonda 7: dno iskopa sonde 7

Sonda 8

Sonda 8 postavljena je sjeverno od suhozida SJ 10, u zapadnom dijelu lokaliteta. Do nedavno je ova parcela korištena u poljoprivredne svrhe (masline, voćke); sada je obrasla niskom travom. Ispod sloja humusa s travnatim pokosom (SJ 01) pratimo sloj prahovite crvenice s primjesama lomljjenca 20 do 30 % (SJ 02). Debljine je približno 0,5 m, a ispod njega se nalazi sloj zdravice (SJ 03 - tupina). Uočava se da je suhozid SJ 10 služio kao podzid obradivog poljoprivrednog zemljišta sjeverno od njega.

Sl. 14. Iskop u sondi 8

Sl. 15. Kraj iskopa u sondi 8

Osim ovih sondi istražena je i sonda 9, dimenzija 3 x 2 m, južno od suhozida SJ 9, u zapadnom dijelu lokaliteta, te sonde 10 i 11, duljine 3 metra, postavljene između suhozida SJ

9 i SJ 10: sonda 10 zapadno u odnosu na sondu 8 i sonda 11 istočno u odnosu na nju. I u njima pratimo situaciju koja odgovara stratigrafiji lokaliteta.

Ispod površinskog sloja rastresitog crnog tla (SJ 8), koji je u sondi 9 debljine 0,4 m i miješa se sa slojem tupine (SJ 03), uočava se geološka podloga: naizmjence SJ 03 i SJ 05.

Sl. 16. Kraj iskopa u sondi 9

U prostoru se ističe korito bujice/potoka omedeno suhozidima. S padina Kozjaka i s okolnih zemljišnih parcela sakupljalo je oborinsku vodu u kišnim razdobljima, odnosno, u sušnim se razdobljima koristilo kao put iz mjesta u okolna polja; u upotrebi je bio još i nakon II. svjetskog rata i nakon izgradnje magistrale. Kasnije on gubi funkciju, polja su postala građevinske parcele, magarca je zamijenio auto, te su se ti putovi prestali koristiti. Zatrpani su smećem. Trebalo bi ustanoviti u kakvom su odnosu suhozidne konstrukcije u odnosu na pravac rimske podjele zemljišta (centurijacije).

Osim sondi 5, 6 i 7 koje su obuhvatile i suhozidnu konstrukciju i u kojima je otkriveno dno potoka/bujice, naknadno su iskopane i probne sonde 10 i 11 koje su otkrile dno potoka/bujice u krajnjem zapadnom dijelu, obuhvaćaju prostor između suhozida, a duljine su 3 m. Kopalo se do čvrste podloge, debljina sloja SJ 13 ovdje je debljine 0,2 do 0,3 m. Suhozidi (pogled na zidove i tlocrt) su dokumentirani i izrađen je 3D model.

Sl. 17. Južno lice suhozida SJ 10 u sondi 11

Sl. 18. Južno lice suhozida SJ 10 u sondi 10

Sl. 19. Pogled iz zraka na lokalitet

Sl. 20. SJ 9 i SJ 10: pogled sa zapada

Rezultati istraživanja i zaključak

Veliki broj nalaza u Kaštelima zasigurno je posljedica neposredne blizine antičkog velegrada Salone. Nažalost, zbog ubrzane i nekontrolirane urbanizacije čitavog prostora, značajan broj nalazišta je uništen, a podaci o njima nepovratno izgubljeni. Od antičkih spomenika koji i danas oblikuju naš kulturni krajolik veoma je značajna i centurijacija kolonijalnog agera. Salonitanska plodna okolica, kako ona istočna prema Splitu i Stobreču, tako i zapadna prema Trogiru, bila je podijeljena mrežom centurijacija (*ager centuriatus*), rasterom pravilnih kvadrata, kojih su granice pratile pravce gotovo sjever-jug i istok-zapad; pa su prema tome bile koso položene na obalnu liniju. Karakteristično je da je kaštelanski teritorij još i danas oblikovan prema mreži rimske centurijacije, pravilnih međa posjeda, a ne prema prirodnim linijama brda i mora, koje su kose u odnosu na njih.

Lokalitet na prostoru Maslinika se, na žalost, ne uklapa u postojeći raster centurijacije. Ipak, ne treba zanemariti njegovu vrijednost kao povijesne baštine iz nekog kasnijeg razdoblja. Iako se ostaci ovih suhozida ne poklapaju s antičkim granicama i ovaj put od mora, odnosno

naselja, svojedobno je spajao stanovnike s njihovom zemljom u zaledju, omogućavao lakši pristup obradivim površinama. Istovremeno, tijekom oborinskih razdoblja i u rano proljeće kad se otapao snijeg s obronaka Kozjaka, odvodio je višak padalina I sprečavao štete koje bi bujice mogle prouzročiti.

Zaključak temeljen na rezultatima ovih istraživanja na lokalitetima: AN 1, AN 2, AN 3, AN 5, AN 6 i tijekom arheološkog nadzora

Ova istraživanja provedena su tijekom siječnja i veljače u ekstremnim vremenskim uvjetima, no unatoč tome ona su bila stručna i relativno brza na zadovoljstvo naručitelja i znanosti. Zbog žurnosti istraživanja na nekim lokalitetima (potrebe naručitelja) izvođač arheoloških radova angažirao je veći broj stručnog osoblja, fizičkih radnika, strojeva i tehnike. Najprije smo istražili AN 6 pa AN 5, odnosno prostor Bunara, a tek onda AN 1 i AN 2, proces iskopa na AN 3 i preostalom dijelu AN 5 na kojima se provodio arheološki nadzor tekaо je prema dinamici izvođača građevinskih radova (PZC/Strabag), a mi smo sa naše strane na brzinu utjecali samo pri odluci da strojevi rade i subotom.

Prema rezultatima dobivenih prilikom istražnih radnji i praćenjem zemljanog iskopa arheološkim nadzorom možemo zaključiti sljedeće:

Na OS 11 Bujica nije pronađen pokretni arheološki materijal ali su evidentirani pravilni suhozidi čiji raspored sugerira ostatke centurijacije kaštelanskog polja. Na dva suhozida koji flankiraju samu vododerinu/Bujicu naslanjaju se suhozidine pod pravim kutom, pa možemo zaključiti kako je ova vododerina za suhog perioda služila kao poljski put i u predrimsko i rimsko vrijeme. Na sjevernom kraju Bujice pronađen je pokaldrman/popločan dio koji je imao ulogu sprječavanja odnošenja i dubljenja dna Bujice, kako bi u suhom periodu služio drugoj svrsi.

Popločanje/kaldrma dna Bujice

Na AN 2 - OS 12 Rimski put nismo pronašli značajnije količine pokretnog arheološkog materijala, a ni veće površine ostataka traga starije ceste/puta. Po nekim ostacima koji daju

sliku posteljice rimske ceste moguće da je ovim dijelom (sada između dva betonska zida) išao jedan od horizontalnih poljskih putova, a uz zapadni ogradni zid dvorišta kuće iz pravca naselja Gomilica (od juga) evidentno je da je išao drugi put koji se je spajao s ovim horizontalnim putom. Da je tako možemo vidjeti i po situaciji putova na OS 11 Bujica (bujica i horizontalni/poprečni put koji se siječe s pravcem bujice).

Bunar na AN 5 prema današnjoj situaciji daje nam sliku građevine nastale u drugoj polovini prošlog stoljeća, što ne bi mogli kazati za bunar na grebenu sjevernije od zone nove trase koji po svim elementima datira iz starijeg vremena (po načinu zidanja najkasnije je zidan u XIX. stoljeću).

Na An 6 Maslinik pronađena je oskudna fragmentirana količina srednjovjekovne i novovjekovne keramike, a koja se onda ne može niti tipološki usporediti. Na ovom lokalitetu nisu utvrđeni ostaci građevina osim suhozidina koji su nastali početkom prošlog stoljeća prilikom uređenja divljih voda koje su se spuštale sa sjevernih obronaka Kozjaka čineći štetu po poljima niže do morske obale. U to vrijeme nastala su i dva suhozida koja flankiraju dno vododerine, isto tako i zidovi koji se naslanjaju na njih pod pravim kutom sa sjeverne strane, dok zid paralelan sa južnim suhozidom vododerine prati pravac nekadašnje centurijacije, a i njegov način zidanja različit je od već spomenutih suhozidina.

Tijekom arheološkog nadzora na AN 3 i AN 5 nisu uočene arheološke formacije u samoj trasi dok su okolni zidovi dokumentirani, fotografirani i geodetski snimljeni kako bi se uklopili u zadanu katastarsku kartu.

Arheološkog materijala za predaju u određeni muzej nema (osim austrougarskog novčića), dok će dokumentacija biti predana prema zakonskim odrednicama Konzervatorskom odjelu i Muzeju grada Kaštela..

Slavko Galijot, dipl.arheo.